

“ĐÀN CA HÁT XƯỞNG”

LS. NGÔ TÀNG GIAO

Dân Việt ta thường có bốn món giải trí là “*Cầm, Kỳ, Thi, Họa*”. Tức là “Đàn, Cờ, Thơ, Vẽ”. Bốn thứ này những người tự nhận là phong lưu sành điệu thời trước cần phải biết. “*Cầm*” là đàn. Cầm chính là tên một cây đàn xưa, có từ thời thượng cổ ở Trung Quốc. Danh từ cầm được dùng để chỉ thú tiêu khiển chơi đàn, “một nghệ thuật điều hòa âm thanh để diễn tả tình cảm”. Đây là một thú thanh nhã. Kẻ phàm phu tục tử không biết thưởng thức âm nhạc thường bị chê là “*đàn cầm mà gãy tai trâu*”.

Đàn cầm thường được nhắc đến nhiều trong câu “*sắt cầm hòa hiệp*” tức là đàn sắt và đàn cầm, hai loại đàn cổ. Tương truyền hai loại đàn này mà hòa tấu với nhau sẽ tạo nên một âm thanh êm ái diệu kỳ. Thường trong cuộc tân hôn người ta hay chúc cho đôi tân lang và tân giai nhân “*Loan phụng hòa minh, sắt cầm hảo hợp*” cốt mong cho đôi vợ chồng được bền duyên. Trong Kinh Thi có câu: “*Yếu điệu thực nữ cầm sắt hữu chi*” Nghĩa là: “Vợ chồng hòa hợp như gảy đàn cầm, đàn sắt”. Phải chăng nói đến “sắt cầm hòa hiệp” là nói đến hạnh phúc lứa đôi, nói đến sự êm ấm của vợ chồng theo đúng... luật “Hôn Nhân và Gia Đình”

Hồi xưa tuy thế, có một số các cụ nhà Nho ít độ lượng, quan niệm quá khắt khe và hẹp hòi, có nêu cái hại của âm nhạc bằng câu phê bình gay gắt: “*xướng ca vô loài*”. Dưới thời phong kiến, “xướng ca vô loài” được dùng để chỉ những người làm nghề ca hát với nghĩa khinh bỉ, miệt thị. Vì theo quan niệm phong kiến thời xưa thì không có nghề “diễn viên”, “ca sĩ”. Trong xã hội thời đó chỉ có sĩ, nông, công thương mới được coi là nghề.

Các cụ thời xưa còn phán thêm là “*nam đa kỳ tặc suy, nữ đa cầm tặc dâm*”. Tức là “con trai mê đánh cờ thì hư hỏng, con gái mê đàn thì dâm dăng”. Có lẽ quan niệm đó của một thiểu số chỉ ám chỉ những kẻ lầy chuyện ham đánh cờ hay say mê âm nhạc làm hoạt động duy nhất mà quên lãng đi mọi bổn phận khác đối với bản thân và gia đình cùng xã hội mà thôi.

Nhạc sĩ Beethoven từng nói rằng “Âm nhạc khơi ngọn lửa trong tim người đàn ông và dâng lệ lên mắt người đàn bà.” Còn theo Plato thì: “Âm nhạc là một trò chơi thực tế. Nhạc ghép linh hồn cho vũ trụ; lấp cánh cho tâm trí; đưa sáng tạo cho trí tưởng tượng; mang lại sự hấp dẫn, hài lòng cho buồn chán, sự vui vẻ và sống động cho mọi sinh vật”. Rồi đến Nietzsche cũng phụng họa rằng “Không âm nhạc, đời sống là một lỗi lầm” (sans la musique, la vie serait une erreur).

Dù các danh nhân nói thế nhưng âm nhạc cũng phải được dùng cho đúng chỗ và... đúng người. Vì trong sách “*Cổ học tinh hoa*” có ghi một chuyện về “Đánh Đàn”:

“*Chuyện rằng vua nước Tề thích nghe sáo. Có kẻ muốn cầu chút công danh, đem đàn đến đứng trước cửa nhà vua mà đánh. Đánh luôn ba năm, mà vua không hỏi tới. Anh ta giận lắm, gắt mà nói rằng mình đánh đàn đến cả quỷ thần cũng phải say mê, thế mà vua không biết chi tới mình. Có người nghe nói, cười mỉa, bảo rằng vua chỉ thích nghe tiếng sáo, Vua không thích tiếng đàn thì làm sao mà cầu công danh ở nước Tề này được. Rồi thiên hạ bàn thêm rằng đem đàn ra đánh cho người thích nghe sáo, mà cầu cho người ta ưa mình, thì chẳng là khờ vụng lắm ư! Đáng bị chê cười cho nữa*”.

Tuy thế dù có yêu đàn đến mức độ nào chẳng nữa thì chúng ta cũng nên “điều chỉnh âm thanh một cách nhẹ nhàng êm ái vừa đủ nghe để khỏi làm phiền lòng bà con lối xóm đang cần sự yên tĩnh nghỉ ngơi”. Gây ồn ào quá mức là gây xáo trộn “trật tự công cộng”, trái với luật pháp. Luật Mỹ gọi đây là tội “*public nuisances*”. Đừng quá yêu âm nhạc mà lại biến thành một loại “noisemaker” thì phiền hà vô cùng. Đôi khi nhân viên công lực phải tới gõ cửa nhà và lập biên bản thời rắc rối đấy nhé! Không kể tới chuyện bà con lối xóm bực bội vì các vụ “ka-ra-ô-kê” hát xướng quá ồn ào rồi sinh ra cãi cọ, ẩu đả và đôi khi sát hại nhau đến mất mạng nữa!

*

Đánh đàn là chuyện... hợp pháp. Nếu nổi hứng xin hãy cứ đánh đàn, đánh đàn gì cũng được dù là đàn tranh, đàn nguyệt, đàn bầu và cả đàn... ti bà nữa nhưng chớ dại mà đánh... đàn bà mà mang nợ đấy! Ba cái ông triết lý vụn thường tán rằng “đừng bao giờ đánh đàn bà, dù là đánh bằng một bông hoa”. Pháp luật không nói kiểu “nịnh đầm” như thế mà trái lại có biện pháp mạnh hơn nhiều. Những kẻ vũ phu quen trò “thượng cẳng chân, hạ cẳng tay”, quen thói hăm dọa, bạo hành, đả thương đàn bà (hay bất cứ cá nhân công dân nào nói chung) cũng sẽ bị ghép vào tội hình sự mà luật Mỹ gọi chung là “*assault and battery*”.

“*Assault*” và “*battery*” thường đi cặp với nhau nhưng lại là hai tội khác nhau. “*Assault*” là sự hăm he đả thương người khác làm người ta sợ hãi (threat of violence, of physical contact). Thí dụ như kẻ nào chĩa súng vào một người khác là phạm tội “*assault*” dù súng có đạn hay không vì nạn nhân không hay biết chuyện đó nên luôn sợ hãi. Còn “*battery*” là “bạo hành”, “hành hung” thì cần có sự đụng chạm ngay vào thân thể con người (physical violence, physical contact).

Để dễ nhớ có luật gia đưa ra một thí dụ như sau: “Một cô gái đang nằm ngủ bị kẻ lạ mặt đến... hôn trộm. Đây không phải là tội “*assault*” vì cô gái đang ngủ nên không hay biết gì trước, không trải qua tình trạng sợ hãi. Đây là tội “*battery*” vì kẻ lạ đã đụng chạm đến thân thể cô mà không có sự đồng ý của cô”. Một thí dụ khác: khi ta lấy một cục đá và nhắm ném vào một ai đó. Nếu hòn đá trật ra ngoài, không trúng người ta thì đó là tội “*assault*”. Còn nếu trúng người ta, gây thương tích thì đó là tội “*battery*”.

Trong cuộc sống lứa đôi giữa vợ chồng nhiều khi xảy ra chuyện bất đồng ý kiến rồi đưa đến đấu khẩu. Điều này nếu có cũng là chuyện thường tình vì một văn sĩ người Anh là A.P. Herbert đã từng quan niệm rằng: “Nếu có hai người sống chung với nhau hai mươi lăm năm mà không cãi cọ hoặc gây gổ trầm trọng thì thật ra sự chung đụng ấy thiếu linh hồn, chỉ có loài cừu mới sống như vậy”. Nhưng cãi cọ gây gổ không có nghĩa là phải dẫn tới chuyện bạo hành. “Đấu khẩu” với nhau không có nghĩa là... “đấu chường” như trong truyện kiếm hiệp của Kim Dung.

Nếu “*assault and battery*” xảy ra giữa vợ chồng thì được xếp vào loại “*bạo hành trong gia đình*” (*domestic violence*). Nếu người vợ là nạn nhân thì có quyền đòi bồi thường bằng những biện pháp sau: báo cho nhân viên công lực biết để xin được che chở, bảo vệ; xin một án lệnh khẩn cấp của tòa án (*restraining order* hay *order of protection*) để dần mặt ông chồng không được phép lai vãng tới gần vợ, không được đụng đến vợ nữa; có thể nộp đơn thưa tại tòa án hình sự, nếu bị kết án ông chồng có thể bị ở tù hoặc bị “*quản chế*” (*probation*).

Tại nhiều tiểu bang, vợ còn có quyền nộp đơn kiện tại tòa án dân sự để đòi bồi thường thiệt hại. Nói chung, nếu muốn thì người vợ có thể nộp đơn xin “*ly thân*” (*separation*) hoặc “*ly dị*” (*divorce*) luôn để “anh đi đường anh, tôi đường tôi, tình nghĩa đôi ta có thể thôi” cho nó... “tiện việc sổ sách.” Lạ thật? Thế nếu chị vợ nổi cơn tam bành lục tặc lên mà đánh ông chồng thì sao? Chẳng thấy ai viết sách về luật pháp mang chuyện ông chồng nạn nhân ra làm thí dụ cả? Buồn!

*

Một số luật lệ xưa cũ ở xứ Hoa Kỳ và nước Anh khá kỳ cục, được ghi lại và nghe thật quả là... vui tai. Những điều luật này có ở khắp nơi trên thế giới và thường được xếp vào loại “*Loony Laws*” (luật khùng điên), không biết ngày nay đã bị tiêu hủy hay chưa?

Thí dụ tại New Orleans, Louisiana, nếu bạn cắn một người nào đó với hàm răng thật của mình thì sẽ bị truy tố về tội bạo hành thường thôi (*simple*). Tuy nhiên nếu cắn với hàm răng giả thì tội nặng hơn, đó là bạo hành gia trọng (*aggravated*).

Tại Arkansas một anh chồng có thể đánh vợ mình mà vẫn được coi là hợp pháp (legally beat his wife) với điều kiện chỉ được làm thế mỗi tháng một lần mà thôi. Còn tại Los Angeles thì một anh chồng có thể đánh vợ với cái thắt lưng hay sợi dây bằng da với điều kiện là cái dây đó không được to hơn 2 inches. Dây này có thể to hơn nếu chị vợ bằng lòng (his wife’s consent).

À! lại còn thêm cái luật xưa ở South Carolina quy định những kẻ nào vũ phu mà đánh vợ (wife beaters) sẽ không được quyền đi bỏ phiếu nữa (right to vote). Riêng tại nước Anh thời một đạo luật xưa cho phép đàn ông có thể đánh vợ mình với điều kiện cái khí giới dùng trong việc đó không được to hơn ngón tay út (not larger than his little finger).

Xin thưa đây là các luật lệ xa xưa ở nước ngoài của người ta đấy. Các vị mà râu bần xứ “a-na-mít” thời nay đừng có tưởng bở!

*

Nói tới đàn thường người ta phải đề cập cả đến “hát” nữa cho nó đủ bộ vì người ta thường nói là “*đàn ca hát xướng*” mà. Hát cũng là một món giải trí hấp dẫn. Thời xưa thừa mà dân gian chưa có những đoàn hát giúp vui hay chỉ có một số đoàn hát ở nơi đô hội mà thôi thì người ta thường giải trí bằng cách tổ chức hò hát với nhau để giải sầu (có lẽ đó là tiền thân của phong trào... “ka-ra-ô-kê” ngày nay?). Những buổi hò hát như vậy được nhiều người tán thưởng khiến ca dao phải ghi lại:

*“Hát cho chó cắn bò lồng,
Hát cho con gái bỏ chồng mà theo.
Hát cho chó cắn bò kêu,
Hát cho ông lão trong lều bò ra.”*

Hát xướng ngày xưa là nghề không được người ta trọng vọng đề cao. Các cụ cho là “*xướng ca vô loại*”. Các cô đào khi trình diễn thường tỏ vẻ lẳng lơ ong bướm, liếc máy, môi chài các quan viên. Vì cô nào hát hay lại tình tứ thì được các quan viên thường tiền hậu hĩ, nên tục ngữ có câu: “*Hấp ha hấp háy như con hát nháy quan viên.*” Cho đến ngày nay bà con cũng vẫn còn nghe thấy tiếng than thở não ruột của người làm nghề “xướng ca” trong bản nhạc “Kiếp cầm ca”: “*Khi biết em mang kiếp cầm ca. Đêm đêm phòng trà dâng tiếng hát cho người người bỏ tiền mua vui. Hỏi rằng anh ơi: Còn yêu em nữa không?*”

Đó là chuyện được xếp vào loại... cổ tích và lạc hậu mất rồi, chứ thời buổi này thời các ca sĩ và nhạc sĩ thi nhau chạy show hốt bạc nhiều vô kể. Một số nữ ca sĩ thời chả cần phải “nháy quan viên” nào nữa, chỉ cần... “tune up” lại chút nhan sắc, cắt chỗ này, bõm chỗ kia, hút chỗ nọ và “ăn mặc thiếu vải” khoe ra... chút ngực, chút bụng, chút đùi, chút lưng là đủ ăn tiền rồi! Lại còn thêm cái khoản khoe chân dài nữa chứ, “trường túc bắt chi lao” mà!

Còn nam ca sĩ thì như anh chàng Michael Jackson kiếm tiền mệt nghỉ. Chưa tới tuổi 50, Mai Cồ chết đi rồi mà vẫn còn hốt bạc và tài sản để lại được đầu giá đến cả tỉ đô la, nghe mà ham. Cuối năm 2011 theo thống kê của tạp chí tài chính Forbes,

người ta cho hay tuy chết nhưng vua nhạc Pop vẫn đứng đầu trong danh sách những nhân vật quá cố nổi tiếng kiếm nhiều tiền (top-earning dead celebrities) và cũng là người giữ vị trí này 2 năm liên tục. Kiếm chác trong năm 2011 là 170 triệu đô la cho di sản của chàng. Thua sút so với năm trước. Vì một năm trước đó Mai Cồ tuy chết mà vẫn kiếm được 275 triệu đô la. Bài báo phải ghi tiêu đề là “chết chưa phải là chấm dứt với những nhân vật tiếng tăm”.

Trong một cuộc đấu giá, chiếc áo Mai Cồ từng mặc trong video Thriller bán được 1,8 triệu đô la, trong khi hy vọng của nhà đấu giá nằm ở mức hai trăm đến bốn trăm ngàn đô la mà thôi. Buổi đấu giá diễn ra vào đúng dịp tưởng niệm 2 năm ngày Mai Cồ qua đời. Trong dịp đấu giá này, một số món đồ khác của Mai Cồ cũng được người hâm mộ mua về, bao gồm chiếc mũ chàng từng đội trong chuyến lưu diễn Bad (từ năm 1987 đến 1989) bán với giá 16.250 đô la, một tin nhắn viết tay cho Elizabeth Taylor giá 5.625 đô la. Đôi găng tay pha lê lấp lánh nam ca sĩ từng sử dụng trong những năm 1980 cũng được mua với ba trăm ngàn đô la. Vào năm 2014 trong cuốn sách của Zack Greenburg, tác giả nhận định: “5 năm sau cái chết, Michael Jackson vẫn đang hái ra tiền, hơn cả những gì anh ấy có từ khi bắt đầu sự nghiệp. Nếu bạn nhìn vào các con số, nó thực sự đạt tới hơn 700 triệu đô la trong 5 năm”.

Trong cuộc đấu giá trên chàng ca sĩ Elvis Presley Vua nhạc rock and roll (đôi khi nói tắt là The King), mất năm 1977, đứng thứ nhì, thu vào 55 triệu đô nhờ tập ca khúc và nhờ chương trình tưởng nhớ trên sân khấu Las Vegas thực hiện bởi ban xiếc Cirque de Soleil.

Còn chàng ca sĩ John Lennon (ban nhạc The Beatles) mất năm 1980, đứng hàng thứ 5 (đồng hạng với Elizabeth Taylor). Chàng kiếm được 12 triệu đô la nhờ tác quyền âm nhạc. Năm 2011 báo chí loan tin bà quản gia thời xưa của chàng ca sĩ này, khoảng năm 1960, được chàng tặng cho một chiếc răng hư rụng (sau khi chàng đi nha sĩ về) răng gruesome vàng khè và có cavity, để bà mang về cho con gái bà làm kỷ vật vì cô vốn là một người hâm mộ, một “Big Beatles Fan”. Bà quản gia lưu giữ và nay con trai bà đem đấu giá trong một cuộc đấu giá tại nước Anh. Người giành mua cái răng là một nha sĩ người Canada đã trả tới 19.000 bảng Anh (tương đương khoảng 31.200 tiền đô la Hoa Kỳ).

Ngoài ca sĩ cũng cần phải đề cập thêm tới nhạc sĩ nữa chứ! Tạp chí Forbes tổng kết cuối năm 2011 cho thấy nữ nhạc sĩ lương cao nhất năm, cô Lady Gaga đứng đầu với mức thu 90 triệu đô la tính từ tháng 5 năm 2010 tới tháng 5 năm 2011. Taylor Swift đứng nhì với mức thu 45 triệu đô la, và Katy Perry thứ ba với 44 triệu đô la. Kế tiếp là các nữ nhạc sĩ Beyonce, 35 triệu đô. Rihanna, 29 triệu đô. Pink, 22 triệu đô. Carrie Underwood, 20 triệu đô. Celine Dion, 19 triệu đô. Adele, 18 triệu đô. Britney Spears và Alicia Keys, mỗi người 10 triệu đô.

Chao ơi! Mới kể sơ sơ như thế mà thiên hạ đã nhận ra cái chân lý là ngày nay thời “xương ca” không còn thuộc thành phần “vô loại” nữa mà đã trở thành... “*xương ca phát tài*” rồi.

*

Tại Hoa Kỳ luật lệ thời xa xưa “Loony Laws” (luật khùng điên) có quy định một vài cái đặc biệt về chuyện hát hồng. Những chàng trai nào khoái dùng tiếng hát để tán tỉnh phái nữ phải coi chừng vì có một đạo luật tại Kalamazoo, Michigan cấm con trai cất tiếng hát để tán tỉnh con gái, hay ngay cả để tán tỉnh vợ mình. Tại Boston, Massachusetts, chàng trai phải có một giấy phép đặc biệt (special license) mới có quyền cất tiếng hát tán con gái khi đêm khuya hay chỉ đứng dưới cửa sổ phòng ngủ của nàng và hát tặng riêng nàng.

Và riêng các bà thì luật lệ xưa tại Sarasota, Florida luật cấm không được hát hồng tại nơi công cộng mà lại mặc áo tắm dù là áo kiểu cổ hay bikini. Luật tại Cicero, Illinois cấm cả việc ngậm miệng ngân nga và hát ư ử (humming) khi đi trên đường phố vào ngày lễ Sabbath là ngày mà mọi người phải nghỉ ngơi và lo chuyện đi lễ.

Nhìn qua luật lệ xưa của một số quốc gia khác thì thấy tại Para, Brazil, ai cất tiếng hát khi đi trên đường phố là vi phạm luật pháp. Tại Alberta, Canada luật cấm hát trong một quán bar. Tại Montreal, Quebec luật cấm dùng âm nhạc để quảng cáo dịch vụ thương mại (business). Tại Windsor bạn không được phép chơi bất cứ một thứ dụng cụ âm nhạc nào trong công viên nơi công cộng. Tại Tabasco, Mexico, luật lại cấm đoán không cho chơi nhạc jazz.

